

MEĐUNARODNO ZNANSTVENO SAVJETOVANJE: 800 GODINA ŽUPE VODNJAN I 500.

Temelji današnje župe s

PIŠE **Mate ĆURIĆ**

VODNJAN - Pozdravnim riječima domaćina, župnika vodnjanskog i crkve sv. Blaža mons. Marijana Jelenića, biskupa porečkog i pulskog mons. Ivana Milovana, koji je posebno istaknuo osam stoljeća sustavnog rada i prisustva katoličke crkve na ovom području te važnost prvog sakralnog muzeja u Biskupiji - Zbirke sakralne umjetnosti - koji je otvorio mnoga važna pitanja, od medicine do sakralne baštine, te se zahvalio Ministarstvu kulture na podršci, gradonačelnika Klaudija Vitasovića za kojega su ovo važne obljetnice za grad i njegov daljnji razvoj, posebno za vjerski turizam, ravnatelja Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu Ferdinanda Medera, županijskog pročelnika za kulturu Vladimira Torbice, koji je pozvao na daljnji nastavak brige o zaštiti kulturnog blaga Istre, te predsjednika Zajednice Talijana Vodnjana Livija Belcija, započeo je međunarodni skup o 800 godina Župe Vodnjan i 500. obljetnice smrti sv. Nikolze. O tim počecima i povijesnim mijenama govorili su župnik Jelenić, posebno ističući činjenicu o 800 godi-

na župe, čiji se temelji vežu za 1212. i crkvu sv. Jakova u kojoj su bile slike sv. Blaža po čemu je kasnija crkva i dobila to ime koje nosi i danas.

Buđenje Vodnjana

Kao posebnu važnost naglasio je ostatak na području Gurana, kaptol iz 784. godine, potom vrijeme oko 1570. kada se naglo počinje razvijati Vodnjan, a zamire do tada centar svega Guran. Vodnjan postaje najveće središte južne Istre, nadmašivši mnogostruko stanovništvo Pulu. Današnja crkva građena je od 1760.-'80. s dragocjenim oltarima kupljenim u Veneciji, a činjenica da je 1790. općina birala kanonika na jednu godinu potvrđuje da je samo u Vodnjanu crkva bila konkatedralna, s papinskim pravom. To povijesno-vjersko značenje potvrđuju i ostaci četiri samostana i ukupno 60 crkava u okolici Vodnjana, što je najviše na malom prostoru igdje. Ostaci svega toga mogu se vidjeti i prepoznati i kroz Zbirku sakralne umjetnosti, o čijem je nastanku 1984. govorila prof. Vesna Girardi Jurkić, sa župnikom Jelenićem te biskupom Bogetićem jedna od utemeljitelja tada na čelu Arheološkog muzeja Istre. Vodnjan

Povijesno-vjersko značenje potvrđuju i ostaci četiri samostana i ukupno 60 crkava u okolici Vodnjana, što je najviše na malom prostoru igdje • Iz arheoloških otkrića se iščitava zašto je Guran i danas europska paradigma i jedinstven ostatak, jedino kameno naselje u Europi iz 9. stoljeća s još vidljivim prostornim planiranjem i dugim vijekom trajanja - od kasne antike do 16. st. - i k tome netaknuto

Arheološka istraživanja u okolici Gurana

je opljačkan 1414., a dolazak slikara Gaetana Greslera s bogatom donacijom s 250 relikvija i 300 ostataka blaženika u 18. stoljeću čini okosnicu Zbirke, čijom se zaštitom započelo 1975. popisom inventara u Regionalnom uredu iz Rijeke, a 1983. pripreme se i grupa u

Puli da utemelji Zavičajni muzej u palači Betica.

Zbirka pokazuje važnost sakralne umjetnosti i crkava koje su bile nositelj toga napretka u slikarstvu, kiparstvu i obrtu, što se dokazalo već prvim javnim prezentiranjem u Veneciji 1985. kada je po prvi put takva

jedna izložba otvorena i to još na hrvatskom jeziku na najvišoj razini, a potom je obišla svijet 1989. u New York i Pittsburghu te cijelu bivšu državu, da bi 1991. u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu bila postavljena na kraju svog puta u samostalnoj državi kada je i po prvi put Sabor stao iza jednog takvog sakralnog projekta. O toj zaštiti i kasnijem otvaranju i osnivanju Restauratorske radionice u Gospi od Traversa 1988. govorio je prof. Meder, posebno ističući ulogu Zavoda za restauriranje umjetnina koji je napravio popis svih umjetnina, a zaslužni su i tu bili župnik Jelenić, prof. Girardi Jurkić, biskupi Antun Bogetić i Ivan Milovan, Anita Forlani, Carla Rotta...te podsjetio na nastavak rada na Radionici u bivšem samostanu kapucina, kao i dio koji radi u Juršićima, a gdje su se angažirali mladi stručnjaci, likovnjaci kojima je to postalo i životno poslanje u suradnji s Konzervatorskim uredom u Puli.

Hrvatska ne ulaže

Prof. Miljenko Jurković, s Odsjeka povijesti umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, možda je najbolje sažeo povijest ovog kraja i Župe na

primjeru Gurana i crkvama srednjeg vijeka, iščitavajući iz arheoloških otkrića zašto je Guran i danas europska paradigma i jedinstven ostatak, jedino kameno naselje u Europi iz 9. stoljeća s još vidljivim prostornim planiranjem i dugim vijekom trajanja - od kasne antike do 16. st. - i k tome netaknuto! Ulog u budućnost Gurana je što treba činiti dalje nakon 10 godina kopanja na međunarodnoj razini i uz europske fondacije, a sada se mora odustati, jer Hrvatska i Vodnjan ne daju ništa za to, što strane partnere vrijeđa. Naime, crkve sv. Cecilija i sv. Šimuna na ostacima vile rustika iz 1. stoljeća, koje je funkcioniralo u i kasnoj antici u 5. i 6. st., pa još i dalje jer se nadograđuje, te to kulturno rimsko mjesto iz 6. st. s pokrštenim stanovništvom dočekuje Karolinge u Istri koji na putu prema Puli grade Dvigrad, Bale i Guran. Tu potom stoluje pripadnik karolinške elite i nositelj vlasti u Istri biva pokopan, o čemu svjedoči i grobnica u ostacima najveće crkve u Istri, trobrodne bazi-like, kao i grobljanska crkva sv. Šimuna, također na karolinškim temeljima paralelno s bazilikom, ali i crkva sv. Stje-

OBLJETNICA SMRTI SV. NIKOLOZE

u u Guranu

pana u Peroju o kojoj je govorio prof. Ivan Matejčić.

On je ukazao na istraživanje i zaštitu ovog arheološkog i povijesnog dragulja Vodnjanstine koji je do nedavno bila štala, a sačuvan je u 70 posto izvornog oblika. Crkva je 1834. godine desakralizirana zbog drugih stanovnika i prodana na dražbi te promijenila tri vlasnika, a Matejčić ju je 1969. prvi put vidio kao student. Svjedoci, kao prof. Marušić, bilježe da su prije rata bile sačuvane apside i freske, 1949. štala se širi i sve se ruši, da bi ponovno bila otkupljena od Vodnjana u novije vrijeme, a ostaci prezbiterija, naznake fresaka (kasna romanika ili su ovo motivi slični onima iz 9. st. po Europi?) danas se prezentira kao didaktički spomenik i poduka studentima da se uči analitika povijesti jedne cjeline.

Promidžba baštine

Mr. Kristina Džin govorila je o promidžbi sakralne baštine Vodnjanstine koja se temelji i na darovnica obitelji Sergijevaca iz Pule iz 990. godine, važnosti samostana sv. Andrije u Betici iz oko 400., sv. Kirina, sv. Mihovila u Banjolama kod Vodnjana, zvonik sv. Ivana kod Gajane, sv. Foška, kažuna, Bar-

Biskup Ivan Milovan

barige... koji svjedoče da su tu nekada živjeli najbogatiji rimski veleposjednici, što župnik i grupa vodnjanskih entuzijasta žele osmisliti u jednu sakralnu rutu za turiste. Dr. Elvis Orbančić je ukazuje na tragove vodnjanskog triptiha svetosti u Državnom arhivu u Pazinu - Lava Bemba, Ivana Olinija i Nikoloza Burze o kojima postoji niz dostupnih spisa i tragova, kao i pokrov majstora Venezijana koji se čuva u crkvi sv. Blaža, dok je prof. Biserka Budicin iznosila pismena o Svetim tijelima u Državnom arhivu, a najstariji potječe s kraja 15. stoljeća o benediktinkama, originalni pergameni, kao i o zapisima koji svjedoče o čudnim pojavama i moći oko tijela svete Nikoloze.

O važnosti Svetih tijela i reli-

kvija u službi nove evangelizacije te o značaju same kulture govorio je mr. Ilija Jakovljević. Tu ukorijenjenost u kulturi citirao je mislima nekoliko papa koji su isticali taj važan segment života kao najsnažniji medij prenošenja nebeskog, uzvišenog, a danas je potisnut i stavljen je u materijalni kalup bez identiteta. "Tijelima treba predstaviti ideale crkve, evanđeoski i ljudski susret sa svetim, bili oni vjernici ili ne. Sveta tijela i sarkofazi nisu jedna cjelina, oni su za crkvu više od toga, više od povijesno-umjetničke značajke, oni su utjelovljenje onog učenje koje je širio Krist, oni su potvrda o smisli života i uzvišenosti u smrti", posebno je naglasio Jakovljević.

O počecima kršćanstva u južnoj Istri govorio je i prof. Giuseppe Cuscito iz Milja (Muggia), dok su mr. Jakov Jelinčić i dr. Stipan Trogrlić iznosili podatke iz matičnih knjiga ove župe, od kojih je najstarija knjiga krštenih iz 1559. s više od 180 glagoljskih zapisa, kao i knjiga vjenčanih, umrlih u kojima se saznaje tko je živio u obitelji, bio svjedok vjenčanja, pogrebima, krštenjima, pa sve do ukidanja Zbornog kap-tola i pod kojim okolnostima 1843. godine.

Samo u Vodnjanu crkva je bila konkatedralna